

**Vasile Bahnaru, Liliana Botnaru,
Livia Căruntu-Caraman, Viorica Molea,
Maria Onofraș, Tamara Pahomi,
Valeriu Sclifos, Lidia Vrabie, Ana Vulpe.**
***Dicționar explicativ al limbii române actuale:
cu sinonime, antonime, paronime, exemple.***
Ediție în 4 volume. Chișinău: Știința, 2022.

Aliona ZGARDAN-CRUDU

Doctor în filologie, conferențiar universitar

E-mail: zgardan_aliona@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2969-4953>

Facultatea de Filologie și Istorie, UPS „Ion Creangă”

Anul 2022, pentru Editura *Știința* și colaboratorii Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova Vasile Bahnaru, Liliana Botnaru, Livia Căruntu-Caraman, Viorica Molea, Maria Onofraș, Tamara Pahomi, **Valeriu Sclifos**, Lidia Vrabie, Ana Vulpe, a fost unul remarcabil, memorabil prin faptul că a fost publicată o somptuoasă și impunătoare lucrare lexicografică – *Dicționar explicativ al limbii române actuale: cu sinonime, antonime, paronime, exemple*, în patru volume.

Așa cum menționează în *Cuvânt-înainte* coordonatoarea lucrării, dr. Ana Vulpe, dicționarul „continuă tradiția lexicografică românească, utilizând ca bază de informație o serie de lucrări lexicografice ale limbii române apărute până în prezent”.

Actualitatea lucrării echivalează cu un deziderat pentru lingvistica românească contemporană, întrucât, se știe, în virtutea faptului că limba este un sistem deschis, mobil, variabil, flexibil, vocabularul este expus permanent, constant influențelor din afara limbii, din partea societății, vorbitorilor, arătând evoluția acestora, nivelul lor de trai și de cultură, apariția noilor referenți etc., iar prezentul dicționar probează concludent aceste afirmații. În contextul dat, considerăm că am putea compara dicționarele explicative cu o oglindă în care se reflectă toate schimbările ce au loc în lume (la nivel de apariție și modificare, evoluție a obiectelor/realemelor (în sens larg)), în societate, în cultură. În asertiment cu această analogie, menționăm că autorii dicționarului au căutat să surprindă, pe cât a fost posibil, și să documenteze un volum de mare anvergură de material lexical (peste 60.000 de cuvinte, locuțiuni și expresii frazeologice), într-o modalitate rațională, pragmatică și

comodă pentru utilizatori.

Merită să fie accentuate dimensiunea și amploarea cercetărilor realizate, autorii lucrării deplasând accentul de pe calificativul *explicativ*, propriu lucrărilor intitulate *dicționare explicative*, pe un conglomerat de calitative, care prezintă consistența și valoarea lucrării, caracterul ei insolit și specific, prin faptul că acest dicționar servește drept instrument cognitiv, de căutare și de aflare a unei bogate și variate informații din domeniul lexicului și lexicologiei – cu referire la existența cuvintelor în limbă, la sensurile lor, la sinonime, antonime, paronime –, însoțite de exemple, fapt ce constituie un lucru foarte util în ceea ce privește înțelegerea exactă a sensurilor cuvintelor, oferind cititorului și un model de utilizare a acestora în vorbire.

În legătură cu structura lucrării și prezentarea materialului lexical, menționăm că informațiile cu privire la metalimbajul dicționarului sunt expuse în mod rezumativ – la începutul primului volum găsim *Cuvânt-înainte*, *Lista abrevierilor*, *Indicații privind utilizarea dicționarului*. Toate acestea conțin informații succinte despre structura dicționarului, despre principiile de lucru aplicate în procesul elaborării lui, care ar putea facilita căutarea informației necesare (mai ales pentru ne-lingviști), atunci când este nevoie să fie consultat dicționarul.

În *Cuvânt-înainte* se spune că dicționarul conține atât elemente lexicale (cuvinte, construcții fixe) de uz general, cât și unități lexicale de uz special, precum și „inovații lexicale intrate de curând în uz”. Tot aici găsim și o mențiune sumară despre noutatea științifică și valoarea/importanța dicționarului în sistemul operelor lexicografice românești editate până în prezent – „articolul lexicografic mai cuprinde (...) o gamă largă de indicații privind unele dificultăți de pronunție, de silabație fonetică, de ortografie, dificultăți de ordin morfologic etc.” Totodată, în articolul lexicografic găsim sinonimele și antonimele cuvintelor, precum și paronimele, în cazul în care acestea există; de aceea, dicționarul, consideră coordonatoarea Ana Vulpe, ar putea fi numit „dicționar-minibibliotecă”; deci autorii lucrării valorifică mai multe posibilități de abordare și interpretare a faptelor de limbă (cuvintelor, expresiilor frazeologice). Astfel, dicționarul nu este un simplu inventar de cuvinte, ci o lucrare în care elementele lexicale înregistrate sunt însoțite de valoroase informații cu referire la paradigmatica și la sintagmatica lor.

Grație acestei modalități de inventariere și de prezentare a materialului lexical, se conturează o dată în plus caracterul aplicativ, dar și cel didactic al lucrării. Așadar, complexitatea și sistematizarea exemplară a materialului de limbă prezentat în dicționar determină utilitatea și accesibilitatea lui, în calitate sa de instrument de lucru. Alte atuuri ale dicționarului le constituie faptul că materialul lexical este prezentat într-un mod unificat, clar și coerent; că nu au definiție proprie participiile adjectivizate, diminutivele și augmentativele care nu au sensuri suplimentare față de cuvintele de la care

derivă. Acest din urmă fapt a permis renunțarea la informația redundantă, cu respectarea principiului economiei în limbă. De exemplu, pentru cuvintele *anemiat*, *apărat*, *camuflat* se face trimitere la *a (se) anemia*, *a (se) apăra*, *a (se) camufla*. Or, deseori, avem nevoie de o explicație succintă, complexă în același timp, a unor cuvinte întâlnite frecvent, dar mai puțin cunoscute și, în acest caz, prezentul dicționar ne poate fi de un real folos.

O altă calitate meritorie, care constituie și o noutate a dicționarului, e că, de fiecare dată când a fost posibil, s-a subliniat motivarea cuvântului. Totodată, sunt importante și utile exemplele oferite de autori pentru cuvinte și sensuri. Devine deci pregnantă respectarea cu maximă rigoare științifică a principiului selectiv în procesul elaborării dicționarului, cu intenția ca lucrarea oferită publicului care o va consulta să fie un instrument de lucru util și actual.

Lista abrevierilor este și ea de o mare importanță, elaborată fiind cu respectarea principiilor și a rigorilor cu privire la abrevierea cuvintelor, avându-se în vedere abrevierile consacrate utilizate în lucrări lexicografice.

Indicațiile pentru utilizarea dicționarului sunt clare, explicite și oportune pentru studierea lucrării.

Ținem să amintim și să accentuăm că dicționarul reprezintă o continuare firească a activității de cercetare a autorilor, realizată și prin alte studii și lucrări lexicografice (astfel, Ana Vulpe, Maria Onofraș, Vasile Bahnaru, Tamara Pahomi, Lidia Vrabie sunt autoare și coautoare a mai multor lucrări lexicografice: *Dicționar explicativ ilustrat pentru elevi, clasele I-IV-a* (Ana Vulpe, Maria Onofraș, Tamara Panomi, Lidia Vrabie); *Dicționar român-rus, rus-român* (Ana Vulpe); *Dicționar explicativ și etimologic* (Ana Vulpe); *Dicționar de paronime* (Ana Vulpe, Lidia Vrabie); *Dicționar de sinonime* (Ana Vulpe, Tamara Panomi, Valeriu Scrifos, Lidia Vrabie); *Dicționar de antonime* (Vasile Bahnaru); *Dicționar de cuvinte, locuțiuni și expresii echivalente* (Ana Vulpe, Tamara Panomi, Valeriu Scrifos); *Dicționar explicativ tematic* (Ana Vulpe, Maria Onofraș, Tamara Panomi, Valeriu Scrifos, Lidia Vrabie) etc.), fiind deci elaborat pe un teren fertilizat de o asiduă muncă intelectuală, cultivat ani de zile, putând fi considerat și o prodigioasă materializare a interesului autorilor pentru mai multe domenii ale lingvisticii sau adiacente acestora: lexicologie, lexicografie, semantică, gramatică, pragmatică etc. Nu putem trece cu vederea ținuta poligrafică impecabilă a lucrării.

Dicționarul poate fi utilizat pentru studierea vocabularului limbii române de către savanți, profesori, elevi, de studenții de la facultățile de filologie română, de limbi și literaturi străine, de jurnalism etc.

Menționăm că dicționarul ar fi avut de câștigat în prestanță și apreciere, dacă autorii ar fi avut o mai mare grijă de anumite aspecte, insignifiante, poate, în raport cu calitatea indubitabilă a sistematizării, a analizei și a prezentării materialului lexical.

Posibil că este vorba de o incongruență legată de timp, dar ar fi fost

recomandabil ca la elaborarea dicționarului să se fi ținut cont de modificările în limba română înregistrate în DOOM³. Considerăm o eroare tehnică sau o imprudență faptul că în titlul lucrării, pe copertă, dar și în caseta redacțională, lipsește virgula între cuvintele *sinonime* și *antonime*; *paronime* și *exemple* (corect: *cu sinonime, antonime, paronime, exemple*, în loc de *cu sinonime antonime, paronime exemple*).

În *Cuvânt-înainte* ar fi fost importante exemplele pentru tezele și principiile enunțate cu privire la prezentarea materialului lexical – acestea ar elucida anumite lucruri legate de structura *dicționarului*, de sistematizarea și ordonarea cuvintelor, a sensurilor și a expresiilor frazeologice etc.

Deși în dicționar sunt înregistrate și inovații lexicale intrate de curând în uz, autorii nu au demonstrat suficientă temeritate, pentru a insera în lucrare un număr mai mare de astfel de inovații, care sunt pe cale de a trece în fondul lexical principal al limbii (de exemplu, *dronă, a carantina* ș.a.).

Aceste obiecții și sugestii – minore, în esență – nu au scopul de a ultragia valoarea și calitatea dicționarului, care este o operă de o autentică valoare științifică, lexicografică și editorială, necesară tuturor categoriilor de vorbitori ai limbii române: elevilor, studenților, profesorilor, precum și altor persoane interesate de aspectul îngrijit, normat al exprimării în limba română, ci proiectează îmbunătățirea lui, la o eventuală reeditare.

În concluzie, ne exprimăm gratulația și condescendența pentru frumoasa și inspirată idee a autorilor de a se apleca meticulos la rădăcinile limbii noastre, de a trudi, pentru a contribui la cultivarea și îngrijirea ei prin elaborarea acestui dicționar, întru evoluția, existența în timp și prosperarea acestui nobil element al culturii noastre naționale – limba română.

Recomandăm dicționarul tuturor persoanelor vorbitoare de limba română care țin la exprimarea cultă și îngrijită, la bogăția și frumusețea vocabularului limbii române, dar și la propria cultură, inclusiv la cultura exprimării.